

116-006

ความสำคัญของการศึกษาของพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในการปรับปรุงบ้านเมืองตามแบบตะวันตก

นางพาริณี สมคำนึ่ง

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๐

I16656866

008436

THE IMPORTANCE OF THE EDUCATION OF KING CHULALONGKORN'S
SONS IN THE MODERNIZATION OF THAILAND

Mrs. Pachuen Somcumng

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1977

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความสำคัญของการศึกษาของพระราชโอรสในพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการปรับปรุงบ้านเมือง
ตามแบบตะวันตก

โดย

นางพาริณี สมคำนึ่ง

แผนกวิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ออนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ญ ป้อมเพชร)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิยนาด นูนาค)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความสำคัญของการศึกษาของพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการปรับปรุงบ้านเมืองตามแบบตะวันตก

ชื่อนิสิต นางพาชนิ สมคำนึ่ง

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ รวง ศยามานนท์

แผนกวิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา ๒๕๒๐

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ เพื่อศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษายังต่างประเทศ และผลจากการศึกษาดังกล่าวนั้นมีต่อการปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการปรับปรุงประเทศในสมัยต่อมา

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์แบ่งออกเป็น ๓ บท ไม่นับรวมบทนำ บทนำเป็นการอธิบายความสำคัญของเรื่อง วัตถุประสงค์และประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัย วิธีดำเนินการค้นคว้า และคำชี้แจงบางประการ ในบทที่ ๑ กล่าวถึงการศึกษาของพระเจ้าลูกยาเธอ และพระเจ้าลูกเธอก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทที่ ๒ กล่าวถึงสภาพโดยทั่วไปทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้เห็นถึงสภาพบ้านเมืองในสมัยของพระองค์ บทที่ ๓ แสดงถึงเหตุผลที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษาต่างประเทศ พระบรมราชโบายทางด้านการศึกษา และความเป็นอยู่ของพระราชโอรสในต่างประเทศ ส่วนบทที่ ๔, ๕ และ ๖ กล่าวถึงพระประวัติ การศึกษา และผลงานของพระเจ้าลูกยาเธอ

แต่ละพระองค์ในการปรับปรุงประเทศอย่างละเอียด ส่วนบทที่ ๗ กล่าวสรุปพระกรณียกิจของพระเจ้าลูกยาเธอ หลานทรงบำเพ็ญเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทย.

Thesis Title The Importance of the Education of King
 Chulalongkorn's Sons in the Modernization
 of Thailand

Name Mrs.Pachuen Somcumnung

Thesis Advisor Professor Rong Syamananda

Department History

Academic Year 1977

ABSTRACT

This thesis is a historical study of the causes in sending King Chulalongkorn's sons to study in Western Countries and the effects from the western-type education in developing the country which has since then constituted the important and real basis for the later period.

Besides the introduction, the contents are divided into 7 chapters. The introduction includes the scope and the significance of the topic, the purposes and benefits derived from the study and research methods. The first chapter describes the education of the princes and princesses before the reign of King Chulalongkorn. The second chapter deals with the general political economic and social aspects in the reign of King Chulalongkorn in order to show the background of the country in His reign. The third chapter analyses the causes in sending the princes to study abroad as well as the educational policy. The fourth, fifth and sixth

chapters give details of the biography, education and the work of each prince in developing the country. The seventh chapter concludes the work of each prince in making valuable and lasting contributions to the progress of Thailand.

กิติกร รมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่องนี้สำเร็จลงได้ด้วยการแนะนำ ช่วยเหลือเป็นอย่างดี
จากศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ซึ่งได้ให้คำแนะนำ
เริ่มตั้งแต่หัวข้อวิทยานิพนธ์ จนกระทั่งตรวจแก้เนื้อเรื่อง และให้กำลังใจ เสมอมา
ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของอาจารย์มาก จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย
รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ฅ บ่อมเพชร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ เขียนนาค นูนนาค
มีส่วนสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์ เรื่องนี้สำเร็จ เรียบร้อยสมบูรณ์ ท่านทั้งสองได้กรุณาตรวจแก้
และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ผู้เขียนกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย
ขอขอบคุณ คุณนพรัตน์ นุสสรรม ที่ได้ช่วยเหลือผู้เขียนในทุก ๆ เรื่อง
จนวิทยานิพนธ์ เล่มนี้สำเร็จลงด้วยดี.

พาทินี สมคำนึ่ง

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ
กิตติกรรมประกาศ

บทนำ

บทที่ ๑ การศึกษาของพระ เจ้าลูกยา เชน และพระ เจ้าลูก เชน
กอนรัชสมัยของพระบาทสม เ็จพระ จุลจอม เกลา เจาอยูหัว
สมัยกรุงศรีอยุธยา
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

บทที่ ๒ สภาทัวไปทางคานการ เมือง เศรษฐกิจ และสังคมในสมัย
พระบาทสม เ็จพระ จุลจอม เกลา เจาอยูหัว
สภาโดยทัวไปทางคานการ เมือง
สภาโดยทัวไปทางคาน เศรษฐกิจ
สภาโดยทัวไปทางคานสังคม

บทที่ ๓ เหตุผลที่พระบาทสม เ็จพระ จุลจอม เกลา เจาอยูหัวทรงส่ง
พระราชโอรสไปศึกษาตอทางประเทศ
เหตุผลทางคานการ เมือง
ความลาหลังทางคานการศึกษาของไทย
เพื่อนำความรูมาปรับรุงประเทศ
เพื่อ เรียนรู้ความคิดของชาติตะวันตก

หน้า

๙

๑๐

๑๑

๑๒

๑๓

๑๓

๑๔

๒๔

๒๕

๕๐

๖๐

๗๑

๗๗

๘๕

๘๘

๘๖

	พระบรมราโชบายเกี่ยวกับการศึกษาและความเป็นอยู่ของ พระราชโอรสในต่างประเทศ	๑๐๐
	พระบรมราโชบายทางด้านการศึกษา	๑๐๑
	พระบรมราโชบายทางด้านความเป็นอยู่	๑๒๒
บทที่ ๔	การศึกษาและบทบาทของพระราชโอรสในการปรับปรุงประเทศ	๑๓๒
	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ	๑๓๓
	พระประวัติดและการศึกษา	๑๓๓
	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถกับการ ปรับปรุงงานด้านกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ	๑๓๘
	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์	๑๖๔
	พระประวัติดและการศึกษา	๑๖๔
	งานปรับปรุงด้านกฎหมายและกิจการศาล	๑๖๘
	พระเจ้าฟ้าเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ กับผลงานทางด้านกระทรวงเกษตรราชการ	๑๘๐
	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช	๑๘๘
	พระประวัติดและการศึกษา	๑๘๘
	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช กับการปรับปรุงกองทัพบกไทยตามแบบตะวันตก	๒๐๕
บทที่ ๕	การศึกษาและบทบาทของพระราชโอรสในการปรับปรุงประเทศ (ต่อ)	๒๒๗
	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์	๒๒๗
	พระประวัติดและการศึกษา	๒๒๗
	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ กับงานปรับปรุงกองทัพเรือ	๒๓๑

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๕๔
พระราชประวัติและการศึกษา	๒๕๔
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการ	๒๖๕
ปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก	
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต	๒๘๖
พระราชประวัติและการศึกษา	๒๘๖
สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิตกับงาน	๒๙๐
ทางคานกอล์ฟเรือ	
บทที่ ๖ การศึกษาและบทบาทของพระราชโอรสในการปรับปรุงประเทศ (ต่อ)	๓๐๕
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ	๓๐๕
พระราชประวัติและการศึกษา	๓๐๕
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลก	๓๑๔
ประชานาถกับงานทางทหารบก	
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร	๓๒๓
พระประวัติและการศึกษา	๓๒๓
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร	๓๒๕
กับโรงเรียนแพทย์และการสาธารณสุข	
สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก	๓๓๕
พระราชประวัติและการศึกษา	๓๓๕
สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม	๓๓๖
พระบรมราชชนกกับงานปรับปรุงทางการแพทย์	
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๓๔๓
พระราชประวัติและการศึกษา	๓๔๓
การปรับปรุงกองทัพบก	๓๕๑
การปกครองในระบอบประชาธิปไตย	๓๕๔
พระราชดำริในการพระราชทานรัฐธรรมนูญ	๓๕๘

บทที่ ๘ บทสรุป

หน้า

๓๖๑

บรรณานุกรม

๓๗๖

ภาคผนวก

๓๘๖

ประวัติการศึกษา

๓๘๖

บทนำ

ตั้งแต่ได้ทราบแล้วว่าสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงประเทศในทุก ๆ ด้าน เมื่อเริ่มดำเนินงานพระองค์ทรงได้รับความช่วยเหลือจากพระอนุชาหลายพระองค์ เช่น สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชโองบายที่จะให้พระราชโอรสดำเนินการปรับปรุงประเทศต่อจากที่พระองค์ได้ทรงริเริ่มไว้แล้ว พระองค์จึงได้ทรงปูพื้นฐานให้แก่พระราชโอรสโดยการให้เสด็จไปศึกษายังต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นที่น่าสนใจว่า การศึกษาของพระเจ้าน้องยาเธอ จากประเทศตะวันตก มีผลต่อการปรับปรุงประเทศอย่างไร และได้ผลคุ้มค่าสมดังพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือไม่ ผู้วิจัยจึงสนใจเลือกศึกษาเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาค้นคว้าการศึกษาและพระกรณียกิจของพระราชโอรส ซึ่งมีผลต่อการปรับปรุงประเทศในสมัยต่อมา อันเป็นรากฐานของความเจริญของประเทศไทยปัจจุบันนี้ ตามวิธีวิจัยอาศัยเอกสาร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะการศึกษาและพระกรณียกิจของพระราชโอรส ๑๐ พระองค์เท่านั้น โดยเลือกศึกษาเฉพาะองค์ที่ดำรงตำแหน่งเสนาบดี และองค์ที่ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจที่เด่น เพราะถ้าจะศึกษาทุกพระองค์แล้วขอบเขตของการวิจัยก็จะกว้างขวางมาก เกินความสามารถที่จะทำได้ เพราะพระราชโอรสที่เสด็จไปศึกษาต่างประเทศมีถึง ๑๕ องค์

วิธีคำนวณการค้นคว้าและวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) นำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ศึกษาค้นคว้ามีทั้งเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง เอกสารชั้นต้นได้แก่ หนังสือโต้ตอบทางราชการ พระราชหัตถเลขา และหนังสือกราบบังคมทูล เอกสารชั้นรองได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือ และบทความ

สถานที่ค้นคว้าเอกสารชั้นต้นที่สำคัญ คือ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร เอกสารชั้นรอง ได้จากห้องสมุดต่าง ๆ เช่น หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหอคำวังราชานุภาพ

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

การใช้อักษรย่อในเชิงอรรถมีดังนี้

หจช.	หมายถึง	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ	กรมศิลปากร
ร.๕	หมายถึง	เอกสารในรัชกาลที่ ๕	
ร.๖	หมายถึง	เอกสารในรัชกาลที่ ๖	
ร.๗	หมายถึง	เอกสารในรัชกาลที่ ๗	